

**YALOVA, GEMLİK, ORHANGAZI ve İZMİT (SAMANLIDAĞ)
BÖLGESİNDE YAŞANAN YUNAN MEZALİMİ ve BÖLGEYE
GÖNDERİLEN ULUSLAR ARASI TAHKİK HEYETİNİN ÇALIŞMALARI**

Dr. Nebahat ORAN ARSLAN*

ÖZET

Bu makalede Yunanlıların İzmir'i işgalinden sonra Batı Anadolu bölgesinde ilerleyişleri sırasında Samanlıdağ'da yaşayan Türk ve Müslüman ahaliye yapılan mezalim ve bunun sonucunda bölgeye gönderilmiş olan Tahkik Heyetlerinin faaliyetleri hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır.

Mondros Mütarekesi sonucunda memlekette büyük bir çöküntü baş göstermiş, İzmir'in işgali bu durumu daha da feci bir hale sokmuştu. İstanbul Hükümeti'nin izlediği politikalarla, memleketin sürüklenmekte olduğu korkunç akibete bir çare bulabileceği ümidi kalmamıştı. Bu durumdan cesaret alan Rumlar, İzmir ve İstanbul civarını Yunanistan'a ilhak etmek, Trabzon, Giresun, Ordu ve Samsun'u kapsayan Karadeniz kıyı bölgesinde bir Pontus hükümeti kurmak için harekete geçtiler¹.

Ermenilerin de aynı yönde çalışmaları olduğu bilinmektedir. Ülkenin düştüğü bu durumda memleketin tehlike ile karşı karşıya kalan halkı genel bir kurtuluştan ümidini kesmiş ve kendi başlarının çaresine bakmak endişesine düşmüşlerdi. Bu amaçlarla da çeşitli cemiyetler oluşturuyorlardı.

Yunanistan Hükümeti Büyük Yunanistan hayalini gerçekleştirmek için I.Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru İtilaf Devletleri'nin yanında savaşa girmekten çekinmemişti. Yapılan gizli antlaşmalar neticesinde Yunanistan'a Anadolu'nun batı kıyılarının bırakılması kararlaştırıldı. Böylece savaşın İtilaf Devletleri lehinde sonuçlanması Yunanistan'a aradığı fırsatı verdi².

* Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

¹ Türk İstiklal Harbi II., Batı Cephesi I.Kısım, Ankara, 1994, s.18-19.

² Selçuk URAL, Müttefiklerarası İzmir Tahkik Komisyonu'nun Faaliyetleri (1919),(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Erzurum, 1997, s.15.

Bu arada 1919 yılı ve 1920'nin ilk ayları boyunca, I.Dünya Savaşı'nın galipleri Paris, Londra ve San Remo'da bir araya geldiler. Amaçları barış koşullarını belirlemektir³.

18 Ocak 1919'da Paris Barış Konferansının ilk toplantısını gerçekleştiren galip devletler Osmanlı Devleti'nin parçalanması gerektiğinde hemfikir idiler. Konferansta İngiltere ve Fransa'yı ilgilendiren en önemli konu, barışın nasıl oluşturulacağından çok, barış düzeninde kendi çıkarlarını en iyi şekilde ve nasıl gerçekleştirebilecekleri meselesi idi⁴. İşte bu noktada Yunan taleplerinin Yüksek Konsey'de kabul görmesinin sebebi, bunların haklılığından ziyade, İtilaf Devletleri'nin çıkarlarına uygun olmasında yatmaktadır⁵.

Venezelos'un gayretleri sonucunda Konferans Yüksek Konseyi İzmir'in işgal edilmesine karar verdi. 15 Mayıs sabahı Yunan birlikleri İzmir'i işgal ederek hızla iç bölgelere doğru ilerlemeye başladı.

1919-1921 yılları boyunca süren Yunan ilerleyişi sırasında yüz binlerce Türk, Yunan vahşetine maruz kaldı. 1919 yılı içerisinde gerçekleştirilen Yunan mezalimini araştırmak amacıyla bu bölgeye Yüksek Konsey tarafından tahkik heyeti gönderildi. Bu heyet incelemeleri sonunda raporunu 13 Ekim 1919'da tamamlayarak 8 Kasım'da Yüksek Konsey'e sundu. Raporda Yunanlıların İzmir'e asker göndermesini haklı gösterecek sebeplerin olmadığı şu cümlelerle ifade edilmektedir⁶:

"Hıristiyanların katliam korkusunu haklı kılacak herhangi bir neden bulunmamıştır. Aydın vilayeti ve İzmir'deki asayiş koşulları İzmir'in öncelikle işgalini gerektirecek boyutta görünmemektedir. Vilayet sınırları içindeki durumun, Müttefik birliklerinin İzmir'e çıkarma yapmasını gerektirecek bir hali olmamıştır. Tam tersine durumun kötüleşmesi, Yunan işgalinin ardından Yunan birlikleriyle dağınık Türk askerleri arasındaki savaş nedeniyle olmuştur."

Bu rapordan sonra yapılan görüşmeler sırasında İngiltere'nin Yunanistan'ın yanında yer alması üzerine Yunan işgallerinin durdurulması girişimleri başarısızlıkla sonuçlandı⁷. Bundan cesaret alan Yunan hükümeti işgal sahasını genişlettiği gibi

³ Paul C.Helmreich, Sevr Entrikaları, Büyük Güçler, Maşalar, Gizli Antlaşmalar ve Türkiye'nin Taksimi, İstanbul, 1996, s.IX.

⁴ Biçe Yavuz, Kurtuluş Savaşı Döneminde Türk-Fransız İlişkileri, (1919-1922) Ankara, 1994, s.28.

⁵ İzzet Öztoprak, Türk ve Batı Kamuoyunda Milli Mücadele, Ankara 1989, s.47.

⁶ Helmreich, Sevr Entrikaları, s.129.

⁷ " Bu rapor, görüşülmek üzere, müttefiklerarası kurulmuş meclise verilmesine rağmen fiili bir sonuç meydana getiremedi. Çünkü, Yunanlılar bu fırsattan yararlanarak gayelerini tahakkuk ettirmek için derhal faaliyete geçmişlerdi. Mesela Edirne Vilayetinden Dahiliye

uzun vadede bölgeyi Yunanistan'a bağlayacak kararlar aldı. İngiltere'nin sonuna kadar yanında olduğunu anlayan Yunanistan⁸ 1919 Mayısından 1921 Mayısına kadar Batı Anadolu'daki ilerleyişi sırasında Türk ahalisini bölgeden uzaklaştırmak için her türlü yolu denedi. Yağma, katliam, köylerin yakılması ve göç yoluyla yüz binlerce Türk bölgeden uzaklaştırıldı. Bu faaliyetlere Rum ahali ile Ermeniler de aktif olarak katıldı.

Marmara sahilinde İngilizlerin işgali altında bulunan yerlerin 1920 yılı sonuna doğru yavaş yavaş Yunan birliklerine bırakılmasıyla birlikte Yalova, Gemlik, Orhangazi, İzmit gibi yerlerde 1920 sonlarından 1921 Mayıs ayına kadar Yunanlıların yapmış olduğu katliamlar buraya ikinci bir tahkik heyetinin gönderilmesine sebep oldu.

1920 yılı Ağustos ayından itibaren İngilizlerin Marmara sahilini boşaltmalarıyla birlikte Yunanlılar buralara müfrezelerini getirmişlerdi. Burada bulunan Müslümanların Gemlik'i kuşatan Yunan askeri tarafından Gemlik dışına çıkmalarının yasaklandığı, silah aramak bahanesiyle zorla girilen evlerin Yunan askerlerince soyulduğu, halkın yüzde doksanının sebepsiz yere dövüldüğü, idama mahkum edilmek için işlerle bağlı olarak götürülen ahalinin ileri gelenlerinden on üç kişinin Gemlik Yunan Kumandanlık Dairesince serbest bırakılmadığı, Gemlik şosesi üzerinde on beş gün içerisinde elli kişinin kaybolduğu, halkın bağ ve bahçelerinin tahrip edildiği, tamamen silahsızlandırılan Gemlik halkının Ermenilerin suikastlarına maruz kaldığı görülmekte idi⁹. Bu arada Müslüman Türk ahaliye yapılan mezalimler Balıkesir Jandarma Alayı Kumandanlığından Umûm Jandarma Kumandanlığına Ekim 1920'de gönderilen bir yazıda şöyle özetleniyordu:

"Müslümanları ticaret hayatından koparmak için ithalat ve ihracat yasağı koydukları, hükümet konaklarına Yunan bayrağı çekip Türk memurlara görevden el çektikleri, işkence, katliam, ırza tecavüz, mal gaspı olaylarının her an yaşandığı, hukuk davalarına papaz başkanlığında bir kilise heyetinin baktığı, Müslümanlardan

Nezaretine gönderilen, 14 Kânun-ı evvel 1335 tarihli tahrirat Yunanlıların Batı Trakya'ya külliyatlı göçmen getirmekte ve bunları iskân ettirmekte bulduklarını ifade etmektedir. Bundan anlaşıldığına göre, Yunanlılar programlı bir şekilde muhtelif vasıtalarla göçmen getiriyorlardı. Gelen göçmenleri papaz, muallim, ihtiyat zabıtları ile birlikte iskân etmeye çalışıyorlardı" Cengiz Orhonlu, "Yunan İşgalinin Meydana Getirdiği Göç ve Yunanlıların Yaptıkları "Tehcir" in Sonuçları Hakkında Bazı Düşünceler" Belleten XXXVII, S.148, Ankara 1973, s.487

⁸ Helmreich, Sevr Entrikaları, 131-132; Selçuk Ural, Milli Mücadelede Yunanlaştırma Hareketinin Siyasi Kolu: Yunan Fevkâlade Yüksek Komiserliği, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S.18, Erzurum 2001 s.314-315

⁹ Arşiv belgelerine göre Balkanlarda ve Anadolu'da Yunan Mezâlimi, II, Anadolu'da Yunan Mezâlimi, Ankara 1996, s.91-92

toplanan silahların Ermeni ve Rumlara dağıtıldığı, Orhangazi'ye bağlı Tutluca, Paşa yaylası, Bayırköy köylerinin yakılıp ahalisinin öldürüldüğü...¹⁰

Yunanlılar işgal ettikleri yerlerde Kaymakam, polis ve jandarma gibi devlet görevlilerini buralardan ihraç ediyorlar ve halkını da toplu halde imha ediyorlardı. Yalova'ya bağlı Çınarcık köyünde halkın camiye doldurulup kamçı ve sopayla dövüldüğü, paralarının alındığı, bu sırada bir kaç kişinin öldüğü Yalova kazası kadısı tarafından Dahiliye Nezaretine gönderilen raporda bildiriliyordu¹¹.

Gayr-i Müslimler hariç ahalinin bütün hayvanlarının yok pahasına alınıp Yunanistan'a sevk edildiği, hasta ve yaralıların Yalova ve Karamürsel dışında tedavi için bile çıkmalarına izin verilmediği ve buralara acil müdahale yapılmazsa Müslümanların tamamıyla yok edileceği bildiriliyordu¹².

İtilaf Devletleri heyetlerinin gelmesinden önce Gemlik ve Orhangazi kazalarının köylerinden İstanbul'a oralarda yaşanan mezalimi anlatan yazılar gelmekte idi. Tek istekleri "Yunan idare-i zâlimânesine nihayet verecek surette Düvel-i İtilafıye polisinin mahalline i'zam buyrulması" idi¹³.

Ayrıca yöre ahalisi de Yunanlıların İzmit ve Yalova'da yaptıkları katliam ve soygun için İtilaf Devletleri nezdinde etkili bir teşebbüs yapılabilmesi için müracaat etmişler, fakat bir sonuç alamamışlardı¹⁴.

Bölgeden çeşitli tarihlerde İstanbul'a ulaşan raporlar ve şikayetler neticesinde Kasım 1920'de Harbiye Nezareti durumu İngiliz temsilcisine, Fransız ve İtalyan irtibat zabıtlarına bildirdi. Olayların ne derece vahim bir hal aldığı görmeleri amacıyla da İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilcilerinin oluşturacağı bir heyetin bu mahallerde tahkikat yapmaları istendi¹⁵.

Fakat şikayetlerin devam etmesine rağmen böyle bir heyet 1921 yılı Mayısına kadar bölgeye gönderilemedi. İstanbul'a gelen muhacirlerin ifadeleri Samanlıdağ denilen Gemlik, Yalova ve Orhangazi kasabalarında mezalimin boyutlarının dayanılmaz bir hal aldığı yönünde idi.

Yunan askeri ve yerli Rumların yaptığı mezalimden İstanbul'a gelen 27 kişi İstanbul Muhacirin Müdüriyetince Gülhane'de iskan ediliyorlardı. Bunlardan Sadıkoğlu Ahmet, Biraderi Yusuf, Karye İmamı Kaşlızade İsmail Hakkı Efendi ve

¹⁰ Anadolu'da Yunan Mezalimi II, s.103-104.

¹¹ Anadolu'da Yunan Mezalimi II, s.118.

¹² Anadolu'da Yunan Mezalimi II, s.123-124.

¹³ Anadolu'da Yunan Mezalimi II, s.203.

¹⁴ Anadolu'da Yunan Mezalimi II, s.210.

¹⁵ Anadolu'da Yunan Mezalimi II, s.123.

biraderi Harun Pamakoğlu, Said bin Ali isimlerindeki kişiler¹⁶ Yalova, Orhangazi ve Gemlik'te hemen hemen bütün köylerin yakıldığını ve ahalisinin öldürüldüğünü anlatıyorlardı¹⁷.

Aynı şikayetlerle Kumela havalisinden bir kaç kişinin Hilâl-i Ahmer Merkezi'ne de başvurmaları üzerine, insanların maruz kaldığı bu zulümleri durdurmak amacıyla Hilâl-i Ahmer Cemiyeti İtilaf temsilcileri nezdinde girişimlerini başlattı. Gemlik ve civarına gönderilmesi için uluslararası bir tahkik heyetinin oluşturulmasını istedi¹⁸. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti o zaman İstanbul'da Rus muhacirlerinin durumlarını incelemekle görevli bulunan Uluslararası Kızılhaç Cemiyeti temsilcisi General Tamson aracılığı ile Cenevre Uluslararası Kızılhaç Cemiyetine de başvurarak, Uluslararası bir tahkik komisyonu ile Salib-i Ahmer'den bir temsilci rica etti. Bunun üzerine, İstanbul'da bulunan Mösyö Mevris Gehri Kızılhaç temsilcisi olarak heyette görevlendirildi. Bu heyetin diğer üyeleri ise İngiliz temsilcisi General Frenks, Fransız temsilcisi Miralay Veyg ve İtalyan Miralayı Roletto idi. Bu şekilde oluşturulan Uluslar arası Tahkik heyeti 12 Mayıs 1921'de İstanbul'dan hareket ederek aynı gün Gemliğe ulaştı¹⁹.

Tahkik Heyeti 13 Mayıs 1921'de Çertekici, Çengiler ve Gedlik köylerini ziyaret ederek çalışmalarına başladı. Bu köyler tamamen yakılmıştı. Buradaki incelemelerinden sonra Gemliğe dönen heyet üyelerinden Mösyö Gehri Gemlik'te toplanmış olan muhacirler hakkındaki izlenimlerini şöyle belirtiyordu²⁰.

“Burada bulunan hemen bilcümle Türk muhacirleri bir ay evvel tahliye ve bilahare ihrak edilmiş olan Pazarköyü kasabasından geliyorlardı. Muhacirlerin çoğu

¹⁶ Türkiye'de Yunan Fecayii, II, İstanbul 1337, s.97.

¹⁷ “14 Mayıs 1337, Perşembe, Yüz kişilik Yunan askeri Kadıköy, Zağferan, Hacı Mehmed, Kavri, Çınarcık, Elmalı karyeleri yağma etti. İki gün sonra tekrar gelen Yunanlılar 50 haneden ibaret olan karyeleri yaktılar.” Yunan Fecayii, II. Kitap, s.98.

¹⁸ Türkiye Hilal-i Ahmer Cemiyeti Merkezi Umumiyesi tarafından 1339 senesi Hilal-i Ahmer Meclis-i Umumisine takdim edilen 1335-1337 yıllarına ait raporu, 1339, s.107.

¹⁹ “Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti Mecmuası, No:1, 15 Eylül 1921, “Bu rapor Kızılhaç Cemiyeti temsilcisi Mösyö Gehri'nin 15 Temmuz 1921 tarihli 31 numaralı Salib-i Ahmer Cemiyeti mecmuasında yayınlanan bu seyahatine dair notlarını içermektedir.” S.7.

“Kızılhaç temsilcisi ve İtilaf Devletleri'nin temsilcileri bir İngiliz Gemisiyle ceryan eden olayları soruşturmak için yarın İstanbul'dan Gemlik'e gelecektir.” Zeki Sarıhan, Kurtuluş Savaşı Günlüğü III, Ankara 1995, s.527.

²⁰ “Uluslararası Kızılhaç Örgütü temsilcisi Mr.Maurice Gehri, Yunan zulüm, yağma ve katliamlarını incelemek için Gemlik'e geldi. Daha sonra verdiği raporda 16 köyün imha edildiğini, 6.000-6.500 insanın öldürülmüş olduğunu bildirecektir. İsviçreli Gehri ile birlikte bir İngiliz Generalinin başkanlığında, İngiliz, Fransız, İtalyan, Türk askeri temsilcilerinden kurulu Araştırma Kurulu da İngiliz bayrağını taşıyan bir gemi ile İstanbul'dan Gemliğe geldi. Yunan zulümlerinden Gemlik'e kaçmış halkı dinlemeğe başladı.” Zeki Sarıhan, Kurtuluş Savaşı Günlüğü III, Ankara 1995, s.528.

yollarda, sivil Ermeniler ile Yunan efradı tarafından taarruza duçar olduklarından eşyaları çalındığından dolayı, şikayet ediyorlar idi. Ben bizzat omuzu bir kurşun darbesiyle Ermeni çetesi efradından biri tarafından cerh edilmiş Gemlik Muhacirlerinden Hatice Hanım namında bir kadın, köyün kadınları ile çocukların buldukları haneye atılan bir bombanın iştiâli neticesinde çenesini ve dilini kayb etmiş Gedikli bir çocuk, parası çalınmış ve beş altı Yunan neferi tarafından ırzına geçilmiş, kendi sonra cerh edilmiş ve kocasının gözü önünde boğazlanmış olan altmış yaşında Pazarköylü Hayriye Hanım namında bir kadın gördüm. Bu kadının söylediklerini komşuları tasdik etti”²¹.

Bu acı tabloları daha sonra defalarca görecek olan Mösyö Gehri Gemlikte Rum ve Ermeni Muhacirlerine göre Türk muhacirlerinin daha dar yerlerde oturduğunu, mescid avlularında veya mezarlıklarda yattıklarını, Hükümet Konağında 6 metre genişliğinde bir odada 60 kadın ve çocuk saydığını açıklıyordu. Erkekler ise çeşitli işlerde çalıştırılıyor ve muhacirlere aylardır ekmek bile verilmiyordu.

Tahkik Heyeti 14 Mayıs 1921’de yani incelemenin ikinci günü Belediye binasında Rum ve Ermeni muhacirlerin tanık oldukları olayları ve açıklamalarını dinledi. Muhacirler ifadelerinde; on gün evvel üç yüz gönüllü Ermeni ve Rum’a silah verildiğini, iki gün evvel ise duvarlara yapıştırılan ilanlarla, silahları olan Türkler’in idama mahkum edileceklerini, ayrıca, Büyük Kumela, Küçük Kumela, Kumela iskelesi, Ciderye ve Karacaali bölgelerinin silahlı çeteler tarafından abluka altında olduğunu anlatıyorlardı. Bu mevkiiden hiç kimsenin çıkmasına izin verilmediği ve kısa zamanda bu bölgenin de imha edileceği Mösyö Gehri’ye verilen bilgiler arasında yer alıyordu²².

Heyet 15 Mayıs Pazartesi günü sahilde Narlı, Kırcaali ve Kapaklı adlı Türk köylerinin yandığını tespit etti²³. Aynı gün öğleden sonra Tahkik Heyetinin Broyn gemisindeki temsilcileri Karacaali’ye gitti. Sahilde 11 Türk cesedi bulundu. Bunlar bir kaç saat evvel tüfek ve süngü darbeleriyle öldürülmüşlerdi²⁴.

²¹ Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti Mecmuası, No:1, 15 Eylül 1921, s.8; “Dün Gemliğe gelen Uluslararası Kızılhaç temsilcisi Gehri, kasabada Yunan zulmüne uğramış olanları dinledi. Bunlar arasında ırzına geçilmiş 12 yaşındaki bir kız ile 60 yaşlarında bir kadın da var. İtilaf Devletleri Araştırma Kuruluda 1.000 evden ancak 5’inin yanmadığını tespit etti. Orhangazi’ye gidip döndü. Yolda rastladıkları yanmakta olan köylerin, insan kemiklerinin fotoğraflarını çekti.” Zeki Sarıhan, Kurtuluş Savaşı Günlüğü, s.529.

²² Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti Mecmuası, No:1, 15 Eylül 1921, s.8

²³ “Bazı köylerin yanmakta olduğunu haber alan İtilaf Devletleri İtilaf Devletleri Soruşturma Kurulu, Gemlikten Karacaali köyü kıyısına gitti. İngiliz gemisi, sabaha kadar projektörle kıyıyı aydınlattı. Köylüler kıyıya doluşarak Yunan zulümlerinden korunmalarını İstanbul’a taşınmalarını istediler. Yunan askerleri ile Rum çetelerinin köyü basarak çok miktarda para istediği, 15-20 kişiyi mezarlığa götürerek kurşuna dizdiği öğrenildi.” Zeki Sarıhan, Kurtuluş Savaşı Günlüğü, s.531

²⁴ Anadolu’da Yunan Mezalimi II, s.218

Tahkik Heyeti akşam saatlerinde Kumela iskelesine çıktı. Buradan Yunan Fırka-i Askeriyesi Karargâh-ı Umumiyesi tarafından Heyete sağlanan bargirlere binerek Küçük Kumela'ya ulaştı. Köy ahalisi korkusundan hanelerinde saklanmış, fakat İtilaf Devletleri üniformalarını taşıyan heyet üyelerini görünce yavaş yavaş sokaklara çıkmışlardı. Bir saat sonra sahilde 1000 kişiye yakın bir grup oluşmuştu. Tahkik Heyeti bu durumu bir taraftan İstanbul'daki Fevkalade İtilaf Komiserlerine telgraf ile bildirirken diğer taraftan 10.Yunan Fırkası kumandanı General Leonardo Poluse bir telgraf çekerek Küçük Kumelanın yakılmasından kendisini mesul tutacağını bildirdi²⁵.

16 Mayıs'ta Tahkik Heyeti sahilde toplanan Türk halkından çıkan olaylar hakkında bilgi istedi. Bu bilgilere göre; bir aydan beri vaziyetin hiç iyi olmadığı geçen Perşembe günü Gemlik'ten gelen 60-65 Yunan askeri ve bunlara katılan 40 Rum'un 3 erkek ile bir kadını öldürdükleri, daha sonra Karacaali'ye gittikleri, bir gün öncede Karacaali'den gelen yüz kişilik bir müfrezenin 8-9 kişiyi öldürdüğü açıklandı²⁶.

Bu arada Yunan Fırkası 3.Şube reisi bir subay sahilde bulunan insanlara köylerine dönmeleri ve evlerinde himaye edileceklerini tavsiye ediyordu. Fakat bu baskıya rağmen muhacirler sahilten ayrılmıyorlardı.

Heyet daha sonra Broyn gemisi ile 3 gündür yanmakta olan Kapaklı köyüne gitti. Enkaz altından dördü kadın olmak üzere sekiz ceset çıkarıldı. Cesetlerin daha önce katledildikleri anlaşıldı. Hayatta kalanların ifadesine göre katiller Yunan askerleri idi²⁷. Köyün civarında bir çok terk edilmiş eşya vardı. Karacaali'de olduğu gibi burada da boş petrol tenekesi bulundu. Bir evin bahçesinde de birkaç aylık bir çocuk, Heyet tarafından gemiye alındı. Bu köyde de hayatta kalanların sahilde toplanmaları Heyet tarafından kendilerine bildirildi.

Tahkik Heyeti Narlı köyünde de teftişlerde bulundu²⁸. Tamamıyla yakılan bu köyden hâlâ alevler yükseliyordu. Aynı günün akşamı Kumela'ya geri dönen heyet İstanbul'a çekilen telgrafın cevabını aldı.

Telgrafta İstanbul İngiliz Fevkalâde Komiseri "Muhacirlerin İstanbul'a nakl edilmelerini münasip görmeyerek İstanbul'dan gönderilecek Beynelmilel zabitler ile Salib-i Ahmer memurlarının himayesi altında Kumelada bir merkez mahalinin meydana getirilmesini" teklif ediyordu²⁹. Bu fikir yöre halkının burayı terk etmemesi açısından iyi bir fikir olabilirdi ama, burada bulunan muhacirler heyetin geri

²⁵ OHACM, No:1, 15 Eylül 1921, s.9

²⁶ OHACM, No:1, 15 Eylül 1921, s.9

²⁷ OHACM, No:1, 15 Eylül 1921, s.9; Anadolu'da Yunan Mezalimi II, s.220.

²⁸ OHACM, No:1, 15 Eylül 1921, s.10.

²⁹ Anadolu'da Yunan Mezalimi II, s.211-212.

dönmesinden sonra kendi hallerine himayesiz bir şekilde bırakılamazlardı. Burada yine İngilizler'in Yunanlılar'ın yaptıkları davranışları pek ciddiye almadıkları ve ilgi göstermedikleri anlaşılıyordu.

Mösyö Gehri bu gelişme üzerine Tahkik Heyetine, Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne bir telgrafla durumu bildirmeye teklif etmiş bu öneri kabul edilmişti. Telgraf şöyledir:

“Hilâl-i Ahmer Cemiyetine

İstanbul

Karacaali, Narlı, Kapaklı, Küçük Kumela ahalisinden bin kişi telaş ve korkudan muzdaribin sahilde toplanmıştır. Bin beş yüz kişi istiâb ve irkâb edilebilecek vapur gönderebilir misiniz? Hiç bir teşebbüste bulunmazdan evvel Dersaadet İngiliz Fevkalade Komiserliği ile temasta bulununuz”³⁰.

Bu telgraf üzerine Hilâl-i Ahmer Cemiyeti İngiltere Büyükelçiliğinin müsaadesi ile, Ali Macit Bey'in başkanlığında Celalettin Muhtar Bey ve Doktor Hikmet Bey'den oluşan bir heyeti Gelibolu vapuruyla 18 Mayıs 1921'de Gemliğe gönderdi³¹. Tahkik Heyeti Başkanı General Frenks ile görüşen Hilâl-i Ahmer temsilcileri Kumelada bulunan 1200 kişiden başka, Gemlik ve civarındaki köylerden kaçıp gelen iki bin kişinin bulunduğunu öğrendi³². General Frenks “bunlar biran evvel sevk edilmezlerse hayatlarının tehlikede kalacağı, aç ve çıplak buldukları mı, iki bin kişi istiyab edecek iki vapurun daha izamını” Hilâl-i Ahmer Cemiyetinden istedi. Böylece 2000 kişiyi içine alacak İnebolu Vapuru da Kumelaya gönderilerek öncelikle burada sekiz yüz muhacir ve bunlara ait birçok eşya vapura konularak İstanbul'a nakledildi³³.

Bu sırada Tahkik Heyeti bölgedeki incelemelerine devam ediyordu. 12-15 Mayıs tarihleri arasında bu bölgede görev yapan 28.Piyade Alayı Kumandanı Mülazim Yani Kosta'nın Broyn gemisinde ifadesine başvuruldu. Yani Kosta “Yunan askerlerinin Türk köylerini yakmış olmalarının mümkün olduğunu kabullenmiş, fakat o tarafta cereyan etmiş vakayı tedkik etmek lüzumunu hissetmemiş olduğunu” itiraf etmiştir³⁴.

³⁰ OHACM, No:1, 15 Eylül 1921, s.10.

³¹ Türkiye'de Yunan Fecayii II, s.104.

³² Türkiye'de Yunan Fecayii II, s.104.

³³ Türkiye Hilal-i Ahmer Cemiyeti, 1335-1337 Yıllarına Ait Raporu, s.107; Zeki Sarıhan, Kurtuluş Savaşı Günlüğü, s.534.

³⁴ OHACM, No:1, 15 Eylül 1921, s.10.

Daha sonra Fıstıklı ve Armutlu köyleri, Mülazım Yani Kosta ve İtalyan tercüman ile beraber gezildi. Burada kendisinin kuşuna dizdirdiği dört Türk'ten ancak birini tanıyan Yani Kosta nedeni sorulduğunda Mösyö Gehri'ye "Canım öyle istedi" yanıtını vermişti. Aynı gün Tahkik Heyeti Kumela'ya dönmüş Yunanlılar ise Gemliğe gitmişlerdir.

Tahkik Heyeti çok yönlü yürüttüğü bu araştırma sırasında aynı günün akşamı çete reisi Gemlikli Yorgo'nun ziyaretini de kabul etti. Tepeden tırnağa silahlı ve iki kişi tarafından korunan Yorgo arkasında onu takip eden Yunan asker müfrezesiyle birlikte dolaşüyor, köyleri ateşe verdiği için kendisiyle gurur duyduğunu heyete anlatıyordu³⁵.

18 Mayıs Çarşamba günü ise heyet Türk mahallerinde dolaştı ve Türk muhacirlerin ifadelerini hükümet konağında dinledi.

Hilâl-i Ahmer Heyeti Kumela'dan İstanbul vapuru ile aldığı muhacirleri İstanbul'a götürürken diğer muhacirler için ise, Mösyö Gehri mümkün olursa Beynelmîlel Salib-i Ahmer Komitesinin malı olup Hamburg'dan Nouroski'ye gitmek üzere İstanbul limanında bulunan ve bütün muhacirleri bir defada alabilecek "Wygbert" gemisinin Gemlik muhacirlerini nakle tahsis edilmesini ileri sürdü. Bu işi İstanbul'da takip etmek üzere Beynelmîlel Salib-i Ahmer Murahhaslarından Mösyö "Börniye'ye" hitaben Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Heyeti başkanı Ali Macit Bey'e bir mektup verdi. Fakat "Wygbert" gemisinin Gemliğe gelmesi bazı siyasi sebeplerden dolayı gerçekleşemedi. Bu nedenle Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Gayret, Galata, İnebolu ve Gelibolu vapurlarını Gemliğe gönderdi³⁶.

Bu gemiler 20 Mayıs sabahı Gemlik'teki "Brony" gemisinin yanındaydılar. Hilâl-i Ahmer Heyeti, Tahkik Heyeti başkanı İngiliz Generali Frenks'den Gemlik'teki Yunan Fırkası kumandanı Leonardopolis'in ancak kadın, çocuk ve asker olamayacak erkeklerin sevkine müsaade ettiğini öğrendi.

Bunun üzerine Hilâl-i Ahmer Heyeti Yunanlıların bu muhalefeti protesto etti Beynelmîlel Salibi Ahmer temsilcisi Mösyö Gehri'de aynı şekilde itirazını bildirdi. Fakat bu neticeyi değiştirmede. Alıkonulacak erkeklerin bir kez de Tahkik

³⁵ OHACM, No:1, 15 Eylül 1921, s.10.

³⁶ "19 Mayıs Perşembe günü fırkanın bir irtibat zabiti, Yunan generali Leonardi Poloski'nin emriyle çete reisi Yorgo'yu Heyet-i Tahkikiyenin bulunduğu gemiye götürmüştür. Yorgo Dünkü beyanata mağruranesini sarhoşluk sarkanesi atf ederek Kosta'nın müfrezesine, ancak rehber sıfatıyla refakat ettiğini ve köylere ateş verenin kendisi değil, belki Yalova Rum haydutları olduklarını ve gerek kendisi ve gerek zabıt, köyleri ateşe verir iken bunları gördüklerini söylüyor." OHACM, No:1, 15 Eylül 1921, s.11.

³⁶ Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin Samanlıdağ muhacirlerine gönderdiği Yardım Heyeti Başkanı Ali Macit Bey'in 18 Mayıs 1921 tarihindeki Birinci Seyahatine Dair Raporu, OHACM, No:1, 15 Eylül 1921, s.12; Zeki Sarıhan, Kurtuluş Savaşı Günlüğü, s.537.

Heyeti tarafından teftiş edileceği sözlü alındı³⁷. Muhacirlerin gemilere bindirilmesine saat 11'de başlandı. Bu sevkیات yapılırken Yunan fırkası Erkân-ı Harbiye Reisi, Gemlik Liman Reisi ve Merkez kumandanı da orada hazır bulunuyorlardı. Gemlik'teki muhacirlerin çoğunluğu Orhangazi, Pazarköy ve Bahçecik köylerinden kurtulabilenlerden oluşuyordu. Muhacirlerin vaziyeti oldukça kötüydü. Gemilere bindirilme işine başlandığından bazılarının Yunan subayları tarafından süngülerle ayrılarak başka bir yere konulması kadın ve çocuklar üzerinde çok kötü bir tesir yaptı. Böylece babalarından ve eşlerinden ayrılan kadın ve çocuklar da gemilere binip binmemekte tereddüt ediyorlardı³⁸.

Yunan askerleri ise Tahkik Heyetinin geleceği uyarısına aldırış etmeden aynı davranışlara devam ediyorlardı. Saat 12'de sahile gelen Tahkik Heyetinin yaptığı teftişten sonra otuzdan fazla erkeğin gemiye binmesine müsaade edildi. Aynı şekilde Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin göndermiş olduğu erzakın vapurdan indirilmesine de izin vermeyen Yunan yetkilileri, ancak General Frenks'in müracaatı üzerine, Gemlik Belediye tabibi Mehmed Muzaffer Bey'e vapurdaki ilaçlardan, ecza sandıklarından verebildi³⁹. Bu gemiler daha sonra Kumela'ya da uğrayarak oradaki muhacirleri de almışlardı. Alınan Kumela ve Gemlik Muhacirlerinin sayısı şöyledir⁴⁰:

Kumela Postası		
Birinci Sefer	İnebolu Postası	820 Muhacir
İkinci Sefer	İnebolu Postası	300 Muhacir
Üçüncü Sefer	İnebolu Postası	250 Muhacir
		1370 (Toplam)
Gemlik Postası		
Galata vapuruyla	250	
Gayret vapuruyla	300	
Gelibolu vapuruyla	1200	

Tahkik Heyeti, Gemlik bölgesindeki incelemelerinden ve muhacirlerin İstanbul'a gönderilmelerinden sonra 21 Mayıs'ta Yalova'ya giderek şikayetçi olan Rum ve Türkler'i dinledi. Tahkik Heyeti 15 Nisan'a kadar 3.Yunan Fırkasının idaresi altında iken olumsuz şeylerin yaşanmadığını ancak Yüzbaşı Papayorgon'un gelmesinden sonra katliamların başladığını ve köylerin yakıldığını tespit etti. Yakılan

³⁷ Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti 1335-1337 Yıllarına Ait Raporu, s.108.

³⁸ Ali Macit Bey'in Birinci Gemlik Seferine Ait İkinci Raporu, OHACM, No:1, 15 Eylül 1921, s.14.

³⁹ Mösyö Gehri'nin Raporu, OHACM, No:1, 15 Eylül 1921, s.11.

⁴⁰ Ali Macit Bey'in Birinci Gemlik Seferine Ait İkinci Raporu, OHACM, No:1, 15 Eylül 1921, s.14; Zeki Sarıhan, Kurtuluş Savaşı Günlüğü, s.539.

16 köyden kurtulanlar ise Yalova ile yakılmamış Samanlı ve Akköy'e iltica etmişlerdi. Bu bölgede bulunan yaklaşık 6000 kişi ortadan kaldırılmıştı⁴¹.

Heyet, 21 Mayıs öğleden sonra, önceden tamamiyle Türk olan fakat artık Rum ahalinin bulunduğu Yalova'nın batısındaki Çınarcık ve Badaengir, Yüksek Kocadere ve Alçak Kocadere köylerini ziyaret ettiğinde tamamen yakılmış ve bomboş olan bu çevrede insan ve hayvan kemikleriyle karşılaştı.

İtilaf Devletleri temsilcilerinden oluşan heyet 22 Mayıs'ta görevini bitirerek İstanbul'a döndü⁴². Tarafsız bir şekilde bu bölgede incelemelerini yapan Tahkik Heyeti Yunanlıların, Ermenilerin ve Türklerin hangi olaylara maruz kaldığını ortaya çıkardı. Heyet Yunan işgali sırasında iki ay içerisinde Samanlıdağ mevkiinde Müslüman ahalinin imha edildiğine kanaat getirdi. Heyetin bir diğer tespiti de sivil Rum çetelerinin Yunan düzenli ordusunun bir eseri olduğu idi. Ayrıca Müslümanlara yapılan bu mezalimin Yunan kumandanlığı tarafından önlenmediği de açıktı. Yunan kumandanlığı silahlı çeteleri dağıtacağına, onlara yardım ediyordu.

Mösyö Gehri'ye göre Yunanlıların bunu yapmasının nedeni Yunan ordusunun Eskişehir'de uğradığı yenilgi idi.

22 Mayıs'ta İstanbul'a dönen Heyet-i Tahkikiye'nin ısrarı üzerine İtilaf Devletleri fevkalade komiserleri 24 Mayıs'ta Yalova ahalisinin de tahliye edilmesine karar verdi. Yeniden oluşturulan Tahkik Heyeti'nde Hilâl-i Ahmer üyesi Ali Macid Beyin başkanlık ettiği Hilâl-i Ahmer grubundan başka, Salib-i Ahmer Temsilcisi Gehri, Fransız Yüzbaşısı Loka, İngiliz Mülazımı evveli Holland, İtalyan Mülazımı evveli Bonakorisi ile "Manchester Guardian" Gazetesi muhabiri Bay ve Bayan Toynbe bulunuyordu⁴³. Tahkik Heyeti'nin Gemlik'te yaptığı bu ikinci inceleme ilk incelemeden kısa sürdü fakat daha etkili oldu.

Mösyö Gehri bu seyahat sırasındaki izlenimlerinden birisini şöyle aktarmaktadır:

"Yakılmış iki köyden biri olan Akköy'de heyet bir mahallenin on gün evvel tamamiyle yağma edilmiş olduğunu evlere yakın bir yerde, o gün katledilmiş 60 kişinin yeni mezarlarını görmüştür. Maktullerden 49'unun isimlerini kaydedebildik. İki cesur Türk delikanlı Yunan bekçilerine ve heyete refakat eden Yunan neferlerinin gözleri önünde, Heyet-i Tahkikiyeyi adım adım gezdiriyor idi. Bu iki delikanlıdan biri ailesiyle beraber vapurumuza alınmış ise de diğeri bir sivil Rum tarafından bir

⁴¹ Mösyö Gehri'nin Raporu, s.11.

⁴² Mösyö Gehri'nin Raporu, s.11.

⁴³ Mösyö Gehri'nin Raporu, s.11; Ali Macid Bey'in Yalova Seyahatine Ait Üçüncü Raporu, OHACM, No.1, 15 Eylül 1921, s.14; Zeki Sarıhan, Kurtuluş Savaşı Günlüğü, s.543.

müddet için bir köşeye çekilmiş ve polisin taharriyatına rağmen izine tesadüf edilememiştir"⁴⁴.

Heyetin muhacirleri almak üzere gelmesiyle birlikte Yalova Yunan askeri kumandanı Dimitri Papagorigoros, bütün İslam ahalinin alınıp götürülmesine karşı idi. Sadece yanan Akköy ve Samanlı köylerinden Yalova'ya ulaşanların gönderilmesine müsaade edeceğini söyledi. Heyet 600 kadar muhacir alacağını ümit ettiği halde Yunan subayı ancak 50-60 kadar zavallıdan bahsediyordu. Tahkikat Heyeti bütün Müslüman ahaliyi götürmek niyetinde olduğundan, Yüzbaşı Papagorigoros'un ısrarı üzerine Gemlik Yunan Fırka Kumandanlığından tekrar bilgi alınmasına karar verildi⁴⁵.

Tahkik Heyeti çekilen telgrafın cevabını beklerken Yalova'daki muhacirleri teftiş etmek amacıyla Samanlı ve Akköy'de incelemelerde bulundu. Ümitsiz bir şekilde vapura dönen heyetin gördüğü manzara şöyleydi; 15 köyü yakan, yıkan ve

⁴⁴ Mösyö Gehri'nin Raporu, s.12.

⁴⁵ Ali Macit Bey'in Yalova Seyahatine Ait Üçüncü Raporu, s.14; "Yukarıda Kumandanlık odasında tahkikat heyeti ile Yunan zabiti arasında bütün bu işler müzakere edilirken, aşağıda, hükümet konağı önünde neticesi pek kanlı olabilecek başka bir temaşa hazırlanmakta idi. Biz belediye riyaset odasında kaymakam verildi. Fuad Bey, tahrirat katibi Cemil Bey ve köy muhtarlarıyla muhacirlerin suret-i iskânını müzakere ettiğimiz sırada sokakda mühim bir kalabalık birikmesi nazarı dikkatimizi celb etti. Bilhassa ahali arasında dolaşan ve General Frenks tahkikat heyetinin vürudundan ancak iki gün evvel İstanbul'dan memuriyeti mahsusa ile gönderilen Papas Yorgüs Menikosipolus efendinin hareketi pek ziyade daima şüpheli görülüyordu. Pek güzel Türkçe söylüyor ve mütemadiyen herkesi teşvik ediyordu. Ahalinin bilhassa kadınların toplanması hitam bulur bulmaz karşıdan bir araba görüldü. Arabanın etrafı pek kalabalık idi. Bilhassa kıyafetleri pek şüpheli olan kalpaklı, fesli, laz kıyafetli alay önden geliyor idi. Alayı gören papaz efendi derhal o tarafa koşarak alayın başına geçti. Nihayet araba hükümet konağının önünde durdu. Arabadan kan lekeleriyle kırmızılaşmış bir çarşafın altından üç kadın cesedi çıkarıldı. Cenazelerin üstü güller ve çiçekler ile süslenmiş idi. Rahip efendi ahaliden ziyade bizim için olacağı anlaşılın uzun bir nutuğa başladı. Türkçe irad edilen bu nutuk açıktan açığa ahaliyi azap ve bir mesele ihdas etmek içindi. Ancak bilahare elleri kanlı çetebaşları olduğunu öğrendiğimiz guruhdan maadasi bu tiyatro ve tertibatane lakayd kaldı. Bu esnada Yunan Yüzbaşısı başta olduğu halde heyeti tahkikiye azası aşağı indi. Heyet tarafından resimleri alındıktan sonra, tekrar arabaya vazi olundular. Hazır bulunan kadınlar aldıkları emavir üzerine olacak ki haykırmaya, bağırmaya cenazeye hücum etmeye başladılar.

Yunan kumandanı, arabanın perdesini kaldırıp cenazelere bir kere atf-ı nazar etti. Ahali bize karşı yumruklarını sallayarak dağıldı. Bilhassa bu gibi nazik zamanlarda bu kabil nümayişleri men etmek vazifesiyile mükellef olan Yunan kumandanı bilakis papaz efendi ile Yunan mürettibi idi. Cenazeler heyet üzerinde beklenen neticenin tamamen zıddını yaptı. Bu nümayişten pek menfural olan heyet hissiyatını açıktan açığa izhardan çekinmedi. Zabitlerin her biri neticesi pek vehim olabilecek böyle bir hadisenin tertibinden Yunan yüzbaşısının mesul olduğunu açıktan açığa söyledi."

ahalisini katleden aynı çeteler nasılsa yağma edilmesi ve yakılması ertelenen Samanlı ve Akköy'e koruyucu tayin edilmişlerdi. Bu korucular ölüm tehditleri altında bulunan muhacirlerin yerlerinden kımıldamak istemediklerini heyete açık açık söylemişlerdi⁴⁶.

Ertesi gün Gemlik Yunan Firka kumandanı General Leonardopolisten'de farklı bir cevap gelmedi. Bu telgraftan sonra Yunan Yüzbaşı, Yalova'ya iltica etmiş köylerin ahalisinin ifadelerine rağmen yakılmış başka köyler olduğunu bile bile uzun müddet bunu inkâr etti. Yüzbaşı, Kaçık, Yortan, Kirazlı köylerinin yanmadığını iddia ederek bu köylerin erkeklerinin Karamürsel kıtasında bulunan Mustafa Kemal ordusuna iltihak ettiklerini ve kadınlarının ve çocuklarının da verilmeyeceğini söylüyordu. Heyet üyesi Yüzbaşı Loka'nın Yalova kumandanıyla iki saatten fazla süren görüşmesi de bu adamın kararlarını değiştiremedi⁴⁷.

Yüzbaşı Loka üzüntülerini belirttikten sonra, Beynelminel Salib-i Ahmer Cemiyeti namına durumu protesto etmek üzere sözü alan Mösyö Gehri, "Mümessili bulunduğum beynelminel Salib-i Ahmer, Harbi Umumi esnasında, Avrupa'nın birbirine düşman olan bir memleketin diğer memleketine ve bî-taraf memleketlere milyonlarca ihtiyar ve çocuk nakletti. Hatta bu hususta müstesna bir şiddet göstermiş olan Almanya'da bile bu derece mumanaat görmedim. Herhalde bu tarz hareket Yunan milletinin ve ordusunun şerefini artırmasa gerektir. Ben vazifem, iktizası olarak, bütün teassüflerine rağmen ilâdas edilen bu müşkilata, mensup olduğum Beynelminel cemiyet vasıtasıyla Yunan Salib-i Ahmeri nezdinde şiddetli protesto edeceğim gibi her iki dünyanın gazetelerinde dahi لازم gelen neşriyatı pek vasi bir surette yapacağım" sözleri ile durumun pek görülmemiş bir şey olduğunu açıkladı⁴⁸.

Sahilde bulunan muhacirlerin, gayr-i muntazam askerler, müteaddid haydutlar ve çete reisleri, İstanbul'dan gönderilmiş bir Yunan papazının tahrik ettiği bir sürü Rum ve Ermeni sivil ahali arasından vapura bindirilmeleri adeta zahmetli, uzun ve hakiki bir mücadele şeklini aldı. Mösyö Gehri'nin açıklaması ile biraz etkilenen Yunan subayı, 333 muhacirin kurtarılmasına izin vermişti. Sahilde bırakılan 200 kişiden ancak 140'ının isimleri heyet tarafından kayd edildi⁴⁹.

Böylece 25 Mayıs Çarşamba günü Gülnihal vapuru ile 332 muhacir İstanbul'a götürüldü. Fakat Yalova'da 45'i memur olmak üzere yaklaşık 400 yerli ile 100 kadar yabancı ve muhacir, Samanlı'da 157 yerli ve muhacir, Akköy'de 333 yerli muhacir

⁴⁶ Ali Macit Bey'in Yalova Seyahatine Dair Üçüncü Raporu, s.15.

⁴⁷ Mösyö Gehri'nin Raporu, s.12.

⁴⁸ Ali Macit Bey'in Yalova Seyahatine Dair Üçüncü Raporu, s.15; Zeki Sarıhan, Kurtuluş Savaşı Günlüğü, s.545.

⁴⁹ Mösyö Gehri'nin Raporu, s.12.

kaldı⁵⁰. Bu nedenle Samanlıdağ bölgesinde kalan Müslüman ahalinin tahliyesi için İstanbul'daki İtilaf Devletleri komiserleri yeni bir karar daha aldı. Bu karara göre, Hilâl-i Ahmer heyeti, Miralay Spenser ile birlikte Gemliğe gidecek ve Yunan 11.Fırka Kumandanı General Leonardopolis' e kalan muhacirlerin alınabilmesi için müracaat edecekti.

2 Haziran 1921'de Miralay Spenser'in başkanlığı altında üç itilaf subayı, iki Fransız Jandarması bir İngiliz polisi ve bir tercümandan oluşan Tahkik Heyeti ile Ali Macit Bey'in başkanlığında 15 memurdan oluşan Hilâl-i Ahmer Heyeti üçüncü defa Gemliğe gitti. 11.Yunan Fırkası Erkan-ı Harbiye reisi ile iki gün süren görüşmelerden sonra, General Populasın Yalova'daki ahalî ve muhacirin tahliye edilebileceğine dair telgrafi üzerine yöre halkının tahliyesine izin verildi⁵¹. Böylece Yalova'dan yirmi dört saat içerisinde 893 muhacir alındı. Gemiye alınamayan muhacirler ise eşyalarla birlikte geceyi sahilde geçirmek zorunda kaldı. Yalova işgal bölüğünün bütün gayretine rağmen muhacirlerin etrafından ayrılmayan çetelerden korunabilmeleri için nöbet tutulması gerekiyordu. Bunun üzerine Hilâl-i Ahmer Heyeti'nin üyeleri ve Tahkik Heyeti üyeleri sabaha kadar nöbet tuttular. Ertesi gün yani 6 Haziranda sahildeki muhacirleri alan heyet İstanbul'a döndü.

Fakat Miralay Spenser'in, General Papulustan almak istediği izin bütün Samanlıdağ bölgesinin tahliyesini içeriyordu. 13 Haziran'da bu izin de alınarak yine aynı heyetle birlikte Hilâl-i Ahmer Heyeti kalan muhacirleri almak için tekrar Gemliğe geldi⁵².

Öncelikle Umurbey köyüne gidildi ve heyetin geliş sebebi açıklandı. Köyü boşaltmaları gerektiği ve tehlikenin büyük olduğu anlatıldı. Aynı gün karar veremeyeceklerini bildiren köylüler ertesi gün cevaplarını bildireceklerini söylediler. Bu nedenle heyet üyeleri Gemliğe geri döndü. Heyete refakat eden Yunan subayına, Gemlikliler ile görüşeceğini bildiren heyet, Müftü, Kaymakam Vekili ve meclis idare azalarının bundan haberdar edilmesini istedi. Belediye binasında Müftü, Kaymakam vekili, Meclis İdare azalarıyla görüşen heyet, yaşları 20 ile 40 arasında olan erkekler hariç bütün İslam ahalinin götürüleceğini ve bundan halkı haberdar edilmesini kendilerinden istedi. Fakat Yunan subayları Müftü ve Kaymakam Vekilini tehdit

⁵⁰ "İstanbul'dan müfaret ettiğim 30 Mayıs'ta aynı günde İstanbul'da akd-ı ictima eden üç fevkalade komiserin Samanlıdağ şube-i ceziresinde mukim ahaliyi İslamiyenin tahliyesi lüzumuna dair karar ittihaz etmiş olduğunu, Hilal-i Ahmer istihbar etmiştir. 24 Haziran'da Hilal-i Ahmer Şube-i Ceziresinin tahliye amilesi ikmal edilmiş olduğunu orada esnan dahilinde bulunan efradın Yunan askeri kumandanlığı tarafından alıkonulduğunu beynelmînel Salib-i Ahmer Cemiyetine telgraf ile bildirdi." Mösyö Gehri'nin Raporu, s.12.

⁵¹ Ali Macit Bey'in Yalova Seyahatine Dair Yazdığı Dördüncü Raporu, OHACM, 15 Ekim 1921, No:2,s.30.

⁵² Ali Macit Bey'in Gemlik Seyahatine Dair Yazdığı Beşinci Raporu, OHACM, 15 Ekim 1921, No:2 s.32.

ederek halkın bunu öğrenmesini engelledi. Bunun üzerine heyet üyeleri Gemliği dolayarak bu haberi halka bizzat vermeye başladı⁵³.

Akşam sahilde toplanan Gemlik ahalisi adına konuşan Kaymakam Vekili ve Müftü Efendi yerlilerden kimsenin yerini yurdunu terk etmek istemediğini ancak muhacirlerin ve erkeksiz kadınların gidebileceklerini açıkladılar.

15 Haziranda tekrar Umurbey köyüne gidildi. Köylülerin adına kararlarını bildiren kişi heyete şunları açıkladı:

“Murahhas Bey Hilâl-i Ahmer’e bizi düşündüğü için bizim köyümüz ile bütün civar köyler namına teşekkür ederim. Çoktan beri hasretini çektiğimiz sevgili sancağımızı bize gösterdiğinizden dolayı ayrıca minnettarız. Ve bütün köylülerin dünden beri yegâne meşgaleleri şu yamaçtan görünen sancağı seyretmektir. Bizim silahımız yoktur. Yalnız metin kalplerimiz sönmez itikadımız vardır. Çeteler, Yunanlılar isterlerse gelsinler bu müdafaasız halka hücum etsinler. Biz silahsızlığımıza rağmen yaşamaya azim, köylünün kendi nüfuslarını nasıl müdafaa edeceklerini aleme irâe edeceğiz. Haydi Allah selamet versin. Kararımız katidir. Gelmeyeceğiz. Şu Türk köyünü yerinden oynatmayacağız. Biz delikanlılar buna karar verdik. Köyümüzden kimseyi göndermeyeceğiz. Umurbeyliler korkamaz. Yalnız acizeden olanlar, mahvolmuş civar köylerden gelip bize misafir olanlar gidebilir ve nitekimde gidiyorlar. Bütün köyler namına bir mazbata hazırladık. Anı takdim ediyoruz. Belki bir faide memuldur.”

Bu sözleri aynen müttefik heyetine tercüme eden Ali Macit Bey heyetin bu ulvi beyanatı karşısında irkildiğini ve “belki yarın öcekleri ihtimali olan bir avuç köylünün gösterdiği istihkâr-ı hayat, heyete Türk seciyesinin en parlak bir numunesi gibi göründü” diyerek ne kadar etkilendiklerini anlatıyordu. O gün öğleden sonra saat 3’te Tersane iskelesinden Hale vapuruyla 850 muhacir İstanbul’a hareket etti⁵⁴.

Heyet, 16 Haziran’da Armutlu köyünü ziyaret etti. Armutlu köylüleri ile yapılan görüşme sonunda bunlar köylerini terk etmeye ikna oldular.

Böylece Yalova, Gemlik ve bunlara bağlı olan köylerden kurtarılabilen Muhacirler İstanbul’a götürüldüler.

Hilâl-i Ahmet Cemiyeti ve Tahkik Heyeti’nin çalışmaları neticesinde Samanlıdağ bölgesinden yirmi bini aşkın Türk İstanbul’a getirildi. Bunların çamaşır, yatak, battaniye gibi ihtiyaçları karşılandı. Yunan mezaliminden kurtulan bu muhacirlerden dört bin kişiye İstanbul Davutpaşa Kışlasında Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından bir aşhane açıldı. Muhacirlere kişi başına bir kap yemek ve ekme veriliyordu. Hilâl-i Ahmer Cemiyetinin yardımcılarıyla beraber İstanbul’da muhacirlere İngiliz Muhacirin-i Müslümaniye Muavenet Heyeti tarafından 47.547

⁵³ Ali Macit Bey’in Gemlik Seyahatine Dair Beşinci Raporu, s.34.

⁵⁴ Ali Macit Bey’in Gemlik Seyahatine Dair Beşinci Raporu, s.35.

lira bağışlandı. Diğer yandan Madam Dotivilli isminde bir hayırsever de Cerrahpaşa Camiinde iskan edilen iki yüz elli muhacire bir aşhane açılması için 3333 lira bağışladı

Anadolu'da Yunan işgalinin başlamasıyla birlikte, burada nüfus çoğunluğunu sağlamak ve işgal edilen topraklarda hakimiyet kapmak isteyen Yunanlılar Türk-Müslüman ahalinin bölgeyi büyük bir uğraşla yok etme eğiliminde idiler. İzmir'den başlayarak Batı Anadolu'da girdikleri her kasabada aynı zihniyetle davranışlarda bulundular. İtilaf Devletlerinin'de desteği ile Anadolu'da ilerlemeleriyle birlikte Türk ahali çeşitli zulümlere ve haksızlıklara maruz kaldı. Öyleki bölgeye giden 1919'daki Müttefiklerarası Tahkik Komisyonu'nun raporu ve daha sonra 1921 Mayısında Samanlıdağ bölgesine gönderilen Tahkik Heyeti burada gördüklerini dünyanın hiçbir yerinde görmediklerini dile getirdiler. Sunulan raporlarda Yunanlılar'ın bölgede yaptığı bütün faaliyetler anlatılmasına rağmen sonuç değişmedi. Ancak 1921'deki Tahkik Heyeti buradan Türk-Müslüman birkaç bin muhaciri alarak İstanbul'a getirmeği başardı. Tahkik Heyetleri binlerce Müslüman'ın katledilmesine, köylerin yağmalanıp yakılmasına engel olamadılarsa da hiç olmazsa Yunan vahşetine tanık oldular. Bu açıdan Tahkik Heyetleri 1919-1922 yılları arasında Batı Anadolu'da yaşanan Yunan vahşetinin boyutları hakkında her zaman tutarlı bilgiler verecek kanıtlara sahiptir.

ABSTRACT

In this article, information on the tyrannical treatment of the Turkish Muslim people living in Samanlıdağ by the Greek during their march in Western Anatolia after they had invaded İzmir and on the activities of the Investigatory Commissions sent to the region following that event is given